

博士論文（要約）

論文題目 農牧経済の展開と近代フェルガナ

氏名 植田 暁

目次

凡例	
図表一覧	
序論	1 頁
はじめに	
問題の所在と先行研究, 対象とする地域と時期	
分析の視角, 博士論文の全体構成	
史料, 既発表論文との対応	
第 1 章 フェルガナ地方の諸集団と盆地部における綿花モノカルチャー	18 頁
はじめに	
第 1 節 綿花モノカルチャーの成立	
第 2 節 諸集団の分布と生業	
小結	
第 2 章 フェルガナ地方山麓部のクルグズ遊牧民とロシア人入植者	48 頁
はじめに	
第 1 節 フェルガナ地方のクルグズ遊牧民の社会経済的状況	
第 2 節 山麓部における天水農耕普及の要因	
第 3 節 フェルガナ地方へのロシア人入植の開始と不法移民	
小結	
第 3 章 1916 年反乱と反乱後の現地民・ロシア人入植者関係	82 頁
はじめに	
第 1 節 フェルガナ地方における 1916 年反乱	
第 2 節 飢餓草原とタイルシャイフ草原における 1916 年反乱	
第 3 節 フェルガナ農民軍とフェルガナ臨時政府	
小結	
第 4 章 1920 年代前半におけるウズベク民族の創出	116 頁
はじめに	

第1節	バスマチ運動期の人口動態と難民	
第2節	1924年民族別境界画定とウズベク民族の創出	
	小結	
第5章	綿花モノカルチャーの後退と復興 1917-1929年	140頁
	はじめに	
第1節	戦乱による荒廃と綿作の復興	
第2節	ソヴィエト政権による綿作復興の試みと農村の統制	
	小結	
結論		167頁
補足図表		173頁
文献		182頁

本博士論文の本文全体の内容はすでに出版されており、公表できない。
該当書籍の書誌は以下の通りである。

植田暁『近代中央アジアの綿花栽培と遊牧民 GIS によるフェルガナ経済史』、北海道大学
出版会、2020年、ISBN: 978-4832968592

史料

ウズベキスタン共和国中央国立文書館(Центральный Государственный Архив Республики Узбекистан)所蔵資料

TsGA RUz, F. R-17, «Центральный исполнительный комитет Туркестанской АССР», 1918–1924.

TsGA RUz, F. R-17, op. 1, d. 947, «История возникновения и развития голода в Фергане»

TsGA RUz, F. R-21, «Центральное статистическое управление ТуркАССР», 1919–1924.

TsGA RUz, F. R-21, op. 1, d. 264, «Список изданий, выпущенных ЦСУ ТуркАССР за 1922–1923 годы»

TsGA RUz, F. R-39, «Народный комиссариат внутренних дел Туркестанской АССР», 1917–1924.

TsGA RUz, F. R-88, «Государственный Плановый Комитет Узбекской ССР»

TsGA RUz, F. R-88, op. 1, d. 589, «Доклад Среднеазиатского Экономического Совета о влиянии земельной реформы 1925–1926 года на развитие хлопководства», 1925–1926.

TsGA RUz, F. R-88, op. 1, d. 605, «План посевкампании по Ферганской области УзССР и таблицы - приложения к плану», 1925.

TsGA RUz, F. R-88, op. 1, d. 2685, «Доклад НКЗема о богарном земледелии Узбекистана», 1929.

TsGA RUz, F. R-111, «Туркестанский Хлопковый комитет при СНК ТуркАССР», 1918–1924.

TsGA RUz, F. R-111 op. 1, d. 113, «Циркуляр всем заводским комитетам Скобелевского района», 1918–1919.

TsGA RUz, F. R-111, op. 1, d. 181, «Телеграммы в Москву», 1918–1924.

TsGA RUz, F. R-111 op. 1, d. 993, «Материалы о ввозе хлеба и товаров в Туркеспублику», 1923.

TsGA RUz, F. R-111, op. 1, d. 1338, «Протоколы», 1924.

TsGA RUz, F. R-111 op. 5, d. 33, «Статистические сведения об организации посевов и реализации урожая хлопка по Узбекхлопку», 1924.

TsGA RUz, F. R-111, op. 5, d. 34, «Материалы о развитии хлопководства в ТуркАССР», 1924–1925.

TsGA RUz, F. R-111, op. 5, d. 43, «Обзор о развитии хлопководства и хлопковой промышленности в Туркеспублике», 1923–1925.

TsGA RUz, F. R-215, «Управление Водного Хозяйства при Наркомземе ТуркАССР» 1918–1924.

TsGA RUz, F. R-215, op. 1, d. 226, «Доклад по обследованию машинного орошения в Кокандском водном округе», 1922–1924.

TsGA RUz, F. R-215, op. 1, d. 231, «Отчет об исполнении ирригационных строительных, изыскательных и камеральных работ за средства республики, местных и натурповинностью по Ферганской области», 1922–1923.

TsGA RUz, F. R-215, op. 1, d. 330, «Протоколы, копия предписания начальнику Ферганского областного отдела водхоза об обследовании станции машинного орошения», 1923–1924.

TsGA RUz, F. R-218, «Управление Водного Хозяйства при Народном Комиссариате Земледелия Узбекской ССР», 1924–1934.

TsGA RUz, F. R-218, op. 1, d. 462, «Протоколы заседаний контрольного бюро Госплана УзССР», 1926.

TsGA RUz F. R-296, «Узбекский Союз Хлопководческой Кооперации», 1926–1932.

TsGA RUz F. R-296 op. 1, d. 322, «Протоколы заседаний конъюнктурного совета при Госплане УзССР», 1928–1929.

TsGA RUz, F. R-296, op. 1, d. 459, «Статистический учет хлопкосеющих хозяйств», 1929–1930.

TsGA RUz, F. R-296, op. 1, d. 724, «Докладные записки инструкторов орготдела об исправлении ошибок в ходе коллективизации в Ферганском округе», 1930.

TsGA RUz F. R-296 op. 1, d. 1194, «Доклады о состоянии и развитии хлопководческой кооперации Узбекистана в 1927–1928 гг., о работе по борьбе с кулачеством, о посевной кампании 1930 года», 1930.

TsGA RUz, F. R-621, «Центральное управление по эвакуации населения Народного комиссариата внутренних дел Туркестанской АССР (Туркцентроэвак) », 1920–1922.

「トルキスタン集成」所収資料

Туркестанский сборник, т. 435, 1907, 125. "Самовольные переселенцы в Кугартской долине," *Туркестанские ведомости*, 40.

Туркестанский сборник, т. 447, 1908, 67–68. "Кугартская долина," *Туркестанские ведомости*, 178.

Туркестанский сборник, т. 464, 1908, 28–29. "Переселенческие невзгоды (в Кугартской долине)," *Санкт-Петербургские ведомости*, 87.

Туркестанский сборник, т. 478, 1908, 81–83. "Притязания на Алай," *Ташкентский курьер*, 5.

Туркестанский сборник, т. 515, 1909, 171–173. "Русское дело в Туркестане. (Переселенцы в Кугартской долине)," *Земщина*, 97.

Туркестанский сборник, т. 518, 1909, 200–202. "Русские переселенцы в Туркестане," *Новое время*, 12041.

Туркестанский сборник, т. 522, 1909, 127–129. "Русские «самовольные» переселенцы в Туркестане,"

Новое время, 12109.

編纂史料等

Всесоюзная перепись населения 1926 года, том VIII, 1928, Москва.

Всесоюзная перепись населения 1926 года, том XLIX, 1930, Москва.

Вся Средняя Азия: Справочная книга на 1926 хоз. год, 1926, Ташкент.

Итоги всесоюзной переписи населения 1959 года, 1975, Москва.

Итоги всесоюзной переписи населения 1970 года, том 7, 1974. Москва.

Итоги всесоюзной переписи населения 1979 года, 1989, Москва.

Краткий обзор советского строительства и народного хозяйства Киргизии, 1926, Фрунзе.

Материалы всероссийских переписей в Туркестанской республике, вып. 4, *Сельское население Ферганской области по переписи 1917 г.*, 1924, Ташкент.

Материалы для статистического описания Ферганской области, результаты по земельно-податных работ. Вып. I, *Андижанский уезд*, [1897]; вып. II, *Маргеланский уезд* [1899]; вып. III, *Наманганский уезд*, [1910]; вып. IV, *Кокандский уезд*, [1912]; вып. V, *Ошский уезд*, [1910], Нов. Маргелан и Скобелев.

Материалы по обследованию туземного и русского старожильского хозяйства и землепользования в Семиреченской области, том 7, вып. I, 1916, С.-Петербург.

Материалы по землепользованию туземного кочевого населения района Голодной Степи и прилегающих местностей Ходжентского и Джизакского уездов Самаркандской области, 1914, Ташкент: Главное управление землеустройства и земледелия, Переселенческое управление.

Материалы по киргизскому землепользованию: Ферганская область: Андижанский уезд, 1913, Ташкент.

Материалы по киргизскому землепользованию: Ферганская область: Наманганский уезд, 1913, Ташкент.

Материалы по землепользованию кочевого киргизского населения южной части Ферганской области: Ошский, Скобелевский и Кокандский уезды, 1915, Ташкент.

Материалы по районированию Туркестана, 1924, Ташкент.

Народное хозяйство Киргизской ССР в 1989: статистический сборник, 1989, Фрунзе.

Народное хозяйство Средней Азии в цифрах, 1929, Ташкент.

Обзор Самаркандской области за 1904 г., 1905, Самарканд.

Отчет Ферганского областного экономического совещания Туркестанскому экономическому

- совету за янв.–сент. 1922 г., 1923, Коканд.
- Очерки хозяйственной жизни Туркеспублики*, 1921, Ташкент.
- Первая всеобщая перепись населения российской империи, 1897 г., LXXXIX, Ферганская область*, 1904, С. Петербург.
- Районы УзССР в цифрах*, 1930, Самарканд.
- Сельскохозяйственный обзор Туркестанского края*, 1916, Ташкент.
- Современный кишлак Средней Азии, вып. 5, Балыкчинская волость (Ферганской области Узбекской ССР)*, 1927, Ташкент.
- Современный кишлак Средней Азии, вып. 6, Исфаринская волость (Ферганской области Узбекской ССР)*, 1927, Ташкент.
- Современный кишлак Средней Азии, вып. 7, Араванская волость (Ошского кантона Киргизской АССР)*, 1927, Ташкент.
- Современный аул Средней Азии, вып. 8, Быстрореченская волость (Фрунзенского кантона Киргизской АССР)*, 1927, Ташкент.
- Список населенных мест Ферганской области*, 1909, Скобелев.
- Список населенных мест Узбекской ССР и Таджикской АССР, вып. 3, Ферганская область*, 1925, Самарканд.
- Статистический ежегодник 1917–1923 гг., т. 1, ч. 3*, 1924, Ташкент: Центральное статистическое управление Туркеспублики.
- Статистический обзор Ферганской области за 1884–1914 гг., 1889–1917*, Ташкент.

定期刊行物

- Terjuman /Переводчик*, 1883–1918, Bakhchisarai.
- Туркестанская туземная газета*, 1870–1917, Ташкент.

文献

研究書・論文

<欧文・ウズベク語>

- Abashin, Sergei Nikolaevich [2001] Абашин, Сергей Николаевич “Чай в Средней Азии: История Напитка в XVIII–XIX веках,” С.А. Арутюнов и Т.А. Воронина ред. *Традиционная пища как выражение этнического самосознания*, Москва: Наука, С. 64–88.
- Abashin, Sergei Nikolaevich [2004] Абашин, Сергей Николаевич “Население Ферганской долины,” С.Н. Абашин и В.И. Бушков ред. *Ферганская долина: этничность, этнические процессы*,

- этнические конфликты*, Москва: Наука, С. 38–101.
- Abashin, Sergei Nikolaevich [2007] Абашин, Сергей Николаевич *Национализмы в Средней Азии : в поисках идентичности*, Санкт-Петербург: Алетея.
- Abashin, Sergei [2012] “Empire and Demography in Turkestan: Numbers and the Politics of Counting,” Tomohiko Uyama ed. *Asiatic Russia: Imperial Power in Regional and International Contexts*, London and New York: Routledge, pp. 129–149.
- Abashin, Sergei Nikolaevich [2015] Абашин, Сергей Николаевич *Советский кишлак: между колониализмом и модернизацией*, Москва: Новое литературное обозрение.
- Abashin, Sergei Nikolaevich et al ed. [2008] Абашин, Сергей Николаевич и др. ред. *Центральная Азия в составе Российской империи*, Москва: Новое литературное обозрение.
- Abashin, Sergej [2009] “« Les Sartes, un peuple d’avenir »: l’ethnographie et l’Empire au Turkestan russe” *Cahiers d’Asie Centrale*, 17/18, p. 353–379.
- Abdullaev, Ulug’bek [2005] Абдуллаев, Улуғбек *Фаргона водийсида этнослараро жараёнлар (XIX–XX аср бошлари)*, Тошкент: Янги аср авлоди.
- Abramzon, Saul Mendelevich [1958] Абрамзон, Саул Менделевич *Быт колхозников Киргизских селений Дархан и Чичкан: Колхоз имени К.Е. Ворошилова, "АЛТА-ТОО" Покровского района Иссык-Кульской области Киргизской ССР*, Москва: Изд-во Академии наук СССР.
- Abramzon, Saul Mendelevich [1971] Абрамзон, Саул Менделевич *Киргизы и их этногенетические и историко-культурные связи*, Ленинград.
- Abramzon, Saul Mendelevich [1973] Абрамзон, Саул Менделевич *Очерки по истории хозяйства народов Средней Азии и Казахстана*, Ленинград: Наука.
- Akramov, Z.M. [1954] Акрамов, З.М. *Наманганская область: историко-географический очерк*, Ташкент: Изд-во Академии наук Узбекской ССР.
- Alekseenkov, P. [1927] Алексеенков, П. *Крестьянское восстание в Фергане*, Ташкент: Средазкнига.
- Aliakberova, N.M., Gol'dfarb, V.Ya. and Ergashev, A. [1990] Алиакберова, Н.М., Гольдфарб, Б.Я. и Эргашев, А. *Размещение населения Ферганской долины*, Ташкент: Фан.
- Aminova, R.Kh. [1963] Аминова, Р.Х. *Аграрная политика советской власти в Узбекистане (1917–1920 гг.)*, Ташкент: Изд-во Академии наук Узбекской ССР.
- Aminova, R.Kh. [1975] Аминова, Р.Х. *Сельскохозяйственный отряд рабочего класса Узбекистана в период строительства социализма, 1924–1941 гг.*, Ташкент: Фан.
- Aminova, R.Kh. [1977] Аминова, Р.Х. *Осуществление коллективизации в Узбекистане (1929–1932 гг.)*, Ташкент: Фан.
- Aminova, R.Kh., Akhnova, M.A. and Inoyatov, Kh.Sh. ed. [1967] Аминова, Р.Х., Ахунова, М.А., Инояттов, Х. Ш. отв. ред., *История Узбекской ССР, т. 3*, Ташкент: Фан.
- Asmis, Rudolf [1924] *Als Wirtschaftspionier in Russisch-Asien*, Berlin: G. Stilke.

- A'zamxo'jaev, Saidakber [2000] Аъзамхўжаев, Саидакбар *Туркистон мухторияти*, Тошкент: Маънавият.
- Babadzhanov, Bakhtiyar M. ed. [2004] Бабаджанов, Бахтияр М. ред. *Манъқиб-и Дуъчй Йиан: аноним жития Дуъчй Йиан - предводителя Андижанского восстания 1898 года*, Алматы: Дайк-Пресс.
- Bartol'd, Vasilii Vladimirovich [1927] Бартольд, Василий Владимирович *История культурной жизни Туркестана*, Ленинград: Изд-во Академии наук СССР.
- Bartol'd, Vasilii Vladimirovich [1963] Бартольд, Василий Владимирович “Таджики: Исторический очерк,” *Сочинения 2(1)*, Москва: Изд-во восточной лит-ры, С. 467–468.
- Bartol'd, Vasilii Vladimirovich [1964] Бартольд, Василий Владимирович “Сарт,” *Сочинения 2(2)*, Москва: Изд-во восточной лит-ры, С. 527–528.
- Bedrintsev, K.N. and Korzhavin, B.D. [1975] Бедринцев, К.Н., Коржавин, Б.Д. *Развитие ирригации в комплексе производительных сил Узбекистана*, Ташкент: Фан.
- Beisembiev, T.K. [1987] Бейсембиев, Т.К. «*Та'рих-и Шахрухи*» как исторический источник, Алма-Ата: Наука Каз. ССР.
- Ben'yaminovich, E.M. and Tersitskii, D.T. ed. [1975] Беньяминович, Э.М. и Терситский, Д.Т. ред. *Ирригация Узбекистана, том 2*, Ташкент: Фан.
- Berg, Lev Semenovich [1955] Берг, Лев Семенович *Природа СССР*, Москва: Гос. изд-во геогр. лит-ры.
- Bezhkovich, A.S. [1973] Бежкович, А.С. “Историко-этнографические особенности Киргизского земледелия,” С.М. Абрамзон и А. Оразов ред. *Очерки по истории хозяйства народов Средней Азии и Казахстана*, Ленинград: Наука, С. 32–69.
- Brainin, S. and Shafiro, Sh. [1936] Брайнин, С. и Шафиро, Ш. *Восстание казахов Семиречья в 1916 году*, Алма-Ата: Казахстанское краевое изд-во.
- Bregel, Yuri. [2003] *An Historical Atlas of Central Asia*, Leiden and Boston: Brill.
- Broid, G.I. [1924] Бройд, Г.И. “Материалы к истории восстания киргиз в 1916 году,” *Новый восток*, 6: С. 407–434.
- Brower, Daniel [1997] “Islam and Ethnicity: Russian Colonial Policy in Turkestan,” Daniel R. Brower and Edward J. Lazzerini ed. *Russia's Orient: Imperial Borderlands and Peoples, 1700–1917*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, pp. 115–137.
- Budyanskii, D. M. [2007] Будянский, Д. М. *История беженцев-кыргызов (1916–1927 годы)*.
- Bushkov, V.I. [1995] Бушков, В.И. *Население северного Таджикистана: формирование и расселение*, Москва: РАН Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая.
- Buttino, Marco [1990] “Study of the Economic Crisis and Depopulation in Turkestan, 1917–1920,” *Central Asian Survey*, 9(4), pp. 59–74.

- Buttino, Marco [1993] “Politics and Social Conflict during a Famine: Turkestan immediately after the Revolution” M. Buttino ed. *In a Collapsing Empire*, Milano: Fondazione Giangiacomo Feltrinelli, pp. 257–277.
- Dzhamalov, O.B. [1958] Джамалов, О.Б. “Из истории коллективизации сельского хозяйства в Узбекистане,” *Вопросы истории*, 11, С. 45–61.
- Dzhamalov, O.B. [1962] Джамалов, О.Б. *История народного хозяйства Узбекистана*, Ташкент: Изд-во Академии наук Узбекской ССР.
- Dzhamgerchinov, B. [1959] Джамгерчинов, Б. *Присоединение Киргизии к России*, Москва: Изд-во социально-экон. лит-ры.
- Eisener, Reinhard [1994] “Some Problems of Research Concerning the National Delimitation of Soviet Central Asia in 1924,” B.G. Fragner and B. Hoffmann eds. *Bamberger Mittelasienstudien. Konferenzakten, Bamberg*, 15.-16. Juni 1990, Berlin; Klaus Schwarz Verlag, pp. 109–116.
- Eleuov, T.E. et. al. ed. [1963] Елеуов, Т.Е. и др. ред. *Иностранная военная интервенция и гражданская война в Средней Азии и Казахстане*, Алма-Ата: Изд-во Академии наук Казахской ССР.
- Egamnazalov, Alinazar [1994] Эгамназаров, Алиназар *Сиз билган Дукчи Эшон: хужжатли қисса*, Тошкент: Шарк.
- Erkinov, Aftandil S. and Babadjanov, Bakhtiyar M. [2009] *The Andijan Uprising of 1898 and its Leader Dukchi-Ishan Described by Contemporary Poets*, Tokyo: Dept. of Islamic Area Studies, Center for Evolving Humanities, Graduate School of Humanities and Sociology, The University of Tokyo.
- Ershov, N.N. [1954] Ершов, Н.Н. *Культура и быт Таджикского колхозного крестьянства: по материалам колхоза им. Г.М. Маленкова Ленинабадского района Ленинабадской области Таджикской ССР*, Москва: Изд-во Академии наук СССР.
- Fedchenko, A.P. [1950] Федченко, А.П. *Путешествие в Туркестан*, Москва: Государственное изд-во географической литературы
- Galuzo, Petr Grigor'evich [1929] Галузо, Пётр Григорьевич “Восстание 1916 г. в Средней Азии,” *Красный архив*, 34, С. 39–94.
- Galuzo, Petr Grigor'evich [1932] Галузо, Пётр Григорьевич ред. *Восстание 1916 года в Средней Азии: сборник документов*, Ташкент: Госиздат УзССР.
- Germanov, V.A. [2002] Германов, В.А. “Армяне,” Ильхамов, Алишер. отв. ред. *Этнический атлас Узбекистана*: Институт Открытое Общество, С. 32–36.
- Guvaeva, Stella Sitdikovna [1983] Гуваева, Стелла Ситдиковна *Этнический состав населения Ферганы в конце XIX – начале XX в.: по данным топонимии*, Ташкент: Фан.
- Guvaeva, Stella Sitdikovna [1991] Гуваева, Стелла Ситдиковна *Население Ферганской долины в конце XIX – начале XX в.*, Ташкент.

- Guvaeva, Stella Sitdikovna [2004] Гуваева, Стелла Ситдиковна “К истории изучения этнического состава населения Ферганской долины,” С.Н. Абашин и В.И. Бушков ред. *Ферганская долина: этничность, этнические процессы, этнические конфликты*, Москва: Наука, С. 6–37.
- Haugen, Arne [2003] *The Establishment of National Republics in Soviet Central Asia*, New York: Palgrave Macmillan.
- Hirsch, F. [2005] *Empire of Nations: Ethnographic Knowledge & the Making of the Soviet Union*, Ithaca: Cornell University Press.
- Igamberdyev, R.S. [1965] Игамбердыев, Р.С. *Голодная степь, ее прошлое и настоящее*, Ташкент.
- И’yasov, S.N. et al. ed. [1986] Ильясов, С.И. и др. ред. *История Киргизской ССР*, том 2, Фрунзе: Кыргызстан.
- Пikhamov, A. [2001] Илихамов, А. *Этнический Атлас Узбекистана*, Узбекистан: Институт Открытое Общество.
- Inogamov, Sh.Sh. [1948] Иногамов, Ш.Ш. *Этнический состав населения и этнографическая карта Ферганской долины в границах Узбекской ССР*, Ташкент.
- Ivanov, P.P. [1958] Иванов, П.П. *Очерки по истории Средней Азии (XVI – середина XIX в.)*, Москва: Изд-во Восточной лит-ры.
- Jarkynbaev, Taalaibek Jumabaevich [2003] Жаркынбаев, Таалайбек Жумабаевич *Материалы по истории басмаческого движения в Ферганской области (доклад, стенографические отчеты ТуркЦИК из архивных фондов)*, Ош.
- Kakeeva, A. and Ploskikh, V. ed. [2002] Какеева, А. и Плоских, В. ред. *Горная царица Курманджан и её время*, Бишкек: Илим.
- Karasar Hanan Ali [2002] “Chicherin on the Delimitation of Turkestan: Native Bolsheviks versus Soviet Foreign Policy (Seven Letters from the Russian Archives on Razmezhevanie),” *Central Asian Survey*, 21(2), pp 199–209.
- Karavaev, V.F. [1914] Караваев, В.Ф. *Голодная степь в ее прошлом и настоящем (Статистико-экономический очерк)*, Петроград.
- Kel'diev, T.Kh. [1959] Кельдиев, Т.Х. *Разгром контрреволюции в Ферганской и Самаркандской областях Туркестанской АССР, 1918–1923 гг.*, Ташкент: Государственное издательство Узбекской ССР.
- Khalid, Adeeb [1998] *The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia*, Berkeley: University of California Press.
- Khalid, Adeeb [2015] *Making Uzbekistan; Nation, Empire, and Revolution in the Early USSR*, Ithaca and London: Cornell University Press.
- Khasanov, K. [1984] Хасанов, К. “Международный империализм вдохновитель и организатор

- басмачества,” Б.В. Лунин отв. ред. *Басмачество: социально политическая сущность*, Ташкент: Фан, С. 22–37.
- Kochnev, V.D. [1986] Кочнев, Б.Д. “Тюрки в удельной системе Саманидской Ферганы (X в.)” В.П. Алексеев отв. ред. *Материалы к этнической истории населения средней азии*, Ташкент: Фан, С. 67–75.
- Konyukhov, G. [1960] Конюхов, Г. *КПСС в борьбе с хлебными затруднениями в стране (1928–1929)*, Москва.
- Komatsu Hisao and Goto Yutaka [2004] “The Ferghana Project: Central Asian Studies with GIS,” Okabe Atsuyuki ed. *Islamic Area Studies with Geographical Information Systems, New Horizons in Islamic Studies*, London and New York: Routledge, pp. 103–121.
- Kovalev, P.A. [1957] Ковалев, П.А. *Тыловые рабочие Туркестана в годы первой мировой войны (1916–май 1917 гг.)*, Ташкент: Гос. изд-во Узбекской ССР.
- Kovalev, P.A. [1971] Ковалев, П.А. *Революционная ситуация 1915–1917 гг. и ее проявления в Туркестане*, Ташкент: Фан.
- Krongardt, G.K. [1997] Кронгардт, Г.К. *Население Кыргызстана во второй половине XIX – начале XX в.: формирование, состав, взаимосвязи и взаимоотношения этносов*, Бишкек: Илим.
- Kushner, Pavel [1929] Кушнер, Павел *Горная Киргизия*, Москва: Издание Коммунистического Университета Трудящихся Востока имени И.В. Сталина.
- Larin, Yurii [1925] Ларин, Юрий *Советская деревня*, Москва: Экономическая жизнь.
- Levi, Scott [1999] “India, Russia and the Eighteenth Century Transformation of the Central Asian Caravan Trade,” *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 42(4), pp. 519–548.
- Lorenz, Richard. [1994] “Economic Bases of the Basmachi Movement in the Ferghana Valley,” E. Allworth and S. Sawyer ed. *Muslim communities reemerge*, Durham: Duke University Press, pp. 277–303.
- Lyushkevich, F.D. [1971] Люшкевич, Ф.Д. “Этнографическая группа ирони,” Н.А. Кисляков отв. ред., *Занятия и быт народов Средней Азии*, вып. 3, Ленинград: Наука, С. 36–71.
- Lunezheva, M.S. ed. [1957] Лунежева, М.С. ред. *В боях за советскую власть в Ферганской долине*, Ташкент: Ўзбекистон ССР фанлар академияси нашриёти
- Magakyan, G.L. [1977] Магакян, Г.Л. *Степь и вода: новое в географии ирригации в СССР*, Москва.
- Malaya Sovetskaya Entsiklopediya* [1930] *Малая советская энциклопедия*, том I, Москва: Акционерное общество сов. энциклопедия.
- Mamedov, A.M. [1969] Мамедов, А.М. *Ирригация Средней Азии: экономический очерк*, Москва: Экономика.
- Mamedov, A.M. [1971] Мамедов, А.М. *Ирригация и ирригаторы Узбекистана*, Ташкент: Узбекистан.

- Manz, Beatrice Forbes [1987] "Central Asian Uprisings in the Nineteenth Century: Ferghana under the Russians," *The Russian Review*, 46, pp. 267–281.
- Martin, T. [2001] *The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923–1939*, London: Cornell University Press.
- Masal'skii, V.I. [1913] Масальский, В.И. *Россия, полное географическое описание, том 19, Туркестанский Край*, Санкт-Петербург: Издание А.Ф. Девриена.
- Masov, Rakhim [1991] Масов, Рахим *История топорного разделения*, Душанбе: Ирфон.
- Millward, James A., Shinmen Yasushi and Sugawara Jun ed. [2010] *Studies on Xinjiang Historical Sources in 17–20th Centuries*, Tokyo: Toyo Bunko.
- Muminov, I.M. ed. [1974] Муминов, И.М. ред. *История Узбекской ССР*, Ташкент: Фан.
- Muminov, I.M. ed. [1977] Муминов, И.М. мухәррир *Ўзбек совет энциклопедияси, 9*, Тошкент: Ўзбек совет энциклопедияси бош редакцияси.
- Nalivkin, V. and Nalivkina, M. [1886] Наливкин, В. и Наливкина, М. *Очерк быта женщины оседлого туземного населения Ферганы*, Москва: URSS.
- Nalivkin, V.P. [2011] Наливкин, В.П. *Туземцы раньше и теперь: этнографические очерки о тюрко-монгольском населении Туркестанского края*, Казань: Имп. Университет.
- Nazarov, F. [1968] Назаров, Ф. *Записки о некоторых народах и землях Средней части Азии*, Москва: Наука.
- Nove, A. [1969] *An Economic History of the U. S. S. R.*, London: Allen Lane.
- Novikov, M.P. [1966] Новиков, М.П. *Борьба компартии Туркестана за разрешение земельного вопроса и восстановление хлопководства (1921–1924 гг.)*, Ташкент.
- Nurullin, R.A. [1980] Нуруллин, Р.А. *Очерки истории Ферганской области в советский период*, Ташкент: Фан.
- Ovcharenko, I.M. [1984] Овчаренко, И.М. *М.В. Фрунзе: военная и политическая деятельность*, Москва: Воениздат.
- Okabe Atsuyuki ed. [2004] *Islamic Area Studies with Geographical Information Systems New Horizons in Islamic Studies*, London and New York: Routledge.
- Отдел оперативной полиграфии и технического обслуживания Государственного комитета Республики Узбекистан по статистике [2014] *Сельское хозяйство Узбекистана: статистический сборник*, Ташкент.
- Penati, Beatrice [2007] "The Reconquest of East Bukhara: the Struggle against the Basmachi as the Prelude to Sovietization," *Central Asian Survey*, 26(4), pp. 521–538.

- Penati, Beatrice [2010] “Swamps, Sorghum and Saxauls: Marginal Lands and the Fate of Russian Turkestan (c. 1880–1915),” *Central Asian Survey*, 29(1), pp. 61–78.
- Pereselencheskoe Upravlenie [1914] Переселенческое управление *Азиатская Россия*, том 2, С. Петербург.
- Pervyshev, I. [1923] Первышев, И. *Ирригация и ее значение в Туркестане*, Ташкент: Туркестанское государственное издательство.
- Peterson, Maya Karin [2011] *Technologies of Rule: Empire, Water, and the Modernization of Central Asia, 1867–1941*, Cambridge, Massachusetts.
- Petrov, N. [1894] Петров, Н. *Об ирригации в Туркестанском крае*, Ташкент.
- Pianciola, Niccolo [2004] “Famine in the Steppe. The Collectivization of Agriculture and the Kazak Herdsmen, 1928–1934,” *Cahiers du monde russe*, Vol. 45, Nos. 1-2, pp. 137–192.
- Pianciola, Niccolo and Sartori, Paolo [2007] “*Waqf* in Turkestan: The Colonial Legacy and the Fate of an Islamic Institution in Early Soviet Central Asia, 1917–1924,” *Central Asian Survey*, 26(4), pp. 475–498.
- Pyaskovskii, A.V. et al. ed. [1960] Пясковский, А.В. и др. ред. *Восстание 1916 года в Средней Азии и Казахстане: Сборник Документов*, Москва: Академия наук СССР.
- Pierce, Richard A. [1960] *Russian Central Asia, 1867–1917: A Study in Colonial Rule*, Berkeley: University of California Press.
- Ploskikh, Vladimir Mikhailovich [1977] Плоских, Владимир Михайлович *Киргизы и Кокандское ханство*, Фрунзе: Илим.
- Ploskikh, Vladimir Mikhailovich [2007] Плоских, Владимир Михайлович *Кыргызстан-Россия: история взаимоотношений в составе империи и СССР (вторая половина XIX в.–1991 г.): сборник документов и материалов*, Бишкек: КРСУ.
- Ploskikh, Vladimir Mikhailovich and Dzhunushaliev, D.D. [2007] Плоских, Владимир Михайлович, Джунушалиев, Д.Д. *История кыргызов и Кыргызстана*, Бишкек: Раритет Инфо.
- Radlov, Vasilii Vasilievich [1989] Радлов, Василий Васильевич *Из Сибири*, Москва: Наука.
- Rajabov, Q.K. [1994] Ражабов, Қ.К. *Фаргона водийсидаги истиқлолчилик ҳаракати: моҳияти ва асосий ривожланиш босқичлари (1918–1924 йиллар)*, Тошкент.
- Rajabov, Q.K. [2005] Ражабов, Қ.К. *Туркистон минтақасида совет режимиға қарши қуроли ҳаракат (1918–1924 йиллар)*, Тошкент.
- Rizaev, G.P. [1967] Ризаев, Г.Р. *Аграрная политика советской власти в Узбекистане, 1917–1965 гг.*, Ташкент: Узбекистан.
- Roberts, S.R. [2009] “Imaging Uyghurstan: Re-evaluating the Birth of the Modern Uyghur Nation,” *Central Asian Survey*, 28(4), pp. 361–381.

- Ryskulov, Turar [1984] Рыскулов, Турар “Восстание в Средней Азии в 1916,” *Избранные труды*, Алма-Ата: Казахстан.
- Savitskaya, M.A. [1928] Савицкая, М.А. *Указатель литературы по ирригации и мелиорации Средне-Азиатских Республик и Казахстана*, Ленинград: Издание академии наук СССР.
- Saparaliev, D.B. [1999] Сапаралиев, Д.Б. *Этнополитическая история Оша и его окрестностей с XVIII до середины XIX в.*, Бишкек: Илим.
- Sapelkin, A.A. [1977] Сапелкин, А.А. *Аграрные отношения в Киргизии в начале XX века (1900–1917 гг.)*, Фрунзе: Илим.
- Shaniyazov, K.Sh. [1974] Шаниязов, К.Ш. *К этнической истории узбекского народа: историко-этнографическое исследование на Кипчакского компонента*, Ташкент: Фан.
- Shaniyazov, K.Sh. [1975] Шаниязов, К.Ш. *Хозяйственно-культурные традиции народов Средней Азии и Казахстана*, Москва.
- Shaniyazov, K.Sh. [1981] Шаниязов, К.Ш. *Этнографические очерки материальной культуры узбеков конец XIX – начало XX в.*, Ташкент: Наука.
- Shamagdiev, Sh.A. [1961] Шамагдиев, Ш.А. *Очерки истории гражданской войны в Ферганской долине*, Ташкент: Изд-во наук Узбекской ССР.
- Shamagdiev, Sh.A. [1975] Шамагдиев, Ш.А. *Гражданская война и разгром басмачества в Узбекистане*, Ташкент.
- Shioya Akihumi [2011] “Irrigation Policy of the Khanate of Khiva regarding the Lawzan Canal (1), 1830–1873,” *Area Studies Tsukuba*, 32, pp. 115–136.
- Shioya Akihumi [2014] “Povorot and the Khanate of Khiva: a new canal and the birth of ethnic conflict in the Khorazm oasis, 1870s–1890s,” *Central Asian Survey*, 33(2), pp. 232–245.
- Strong, Anna Louise [1929] *Red Star in Samarkand*, New York: Coward-McCann.
- Suyunova, Oigul. [1997] Суюнова, Ойгул *Туркистонда 1916 йилги миллий-озодлик кураши: Сирдарё вилояти мисолида*, Ташкент: Фан.
- Suleimenov, B. and Basin, V.Ya [1977] Сулейменов, Б. и Басин, В.Я. *Восстание 1916 года в Казахстане: (причины, характер, движущие силы)*, Алма-Ата: Наука.
- Suvorov, V.A. [1962] Суворов, В.А. *Историко-экономический очерк развития Туркестана: по материалам железнодорожного строительства в 1880–1917 гг.*, Ташкент: Гос. изд-во Узбекской ССР.
- Tolstova, L.S. [1959] Толстова, Л.С. *Каракалпаки Ферганской долины (историко-этнографический очерк)*, Нукус: Каракалпакское Государственное Издательство.
- Troitskaya, A.L. [1968] Троицкая, А.Л. *Каталог архива Кокандских ханов XIX века*, Москва: Наука.

- Tursunbaev, A. [1973] Турсунбаев, А. “Переход к оседлости кочевников и полукочевников Средней Азии и Казахстана,” С.М. Абрамзон и А. Оразов ред. *Очерки по истории хозяйства народов Средней Азии и Казахстана*, Ленинград: Наука, С. 223–234.
- Tursunov, Kh. [1962] Турсунов, Х. *Восстание 1916 года в Средней Азии и Казахстане*, Ташкент: Гос. изд-во Узбекской ССР.
- Tursunov, Kh. and Nazarov, M. [1984] Турсунов, Х. и Назаров, М. “Причины возникновения Басмачества,” Б.В. Лунин отв. ред. *Басмачество: социально-политическая сущность*, Ташкент: Фан, С. 5–21.
- Ueda Akira [2013] “How did the Nomads Act during the 1916 Revolt in Russian Turkistan?” *Journal of Asian Network for GIS-based Historical Studies*, 1, pp. 33–44.
- Ueda Akira [2014] “Economic Conditions in the Ferghana Valley during the Critical Years, 1917–1929,” *Journal of Asian Network for GIS-based Historical Studies*, 2, pp. 22–31.
- Ueda Akira [2015] XX асрнинг биринчи ярмида Туркистондаги лалмикорлик деҳқончилик ҳақида баъзи мулоҳазалар, Мирзо Уруғбек номидаги Ўзбекистон миллий университети, тарих факультети археология ва этнология кафедраси “*Марказий Осиё тарихи, археологияси ва этнологиясининг муаммолари, мавзусидаги мақолалар тўплами*,” Тошкент, Б. 373–380.
- Umaraliev, A.M. [1977] Умаралиев, А.М. *Из истории строительства социалистической культуры в Ферганской долине*, Ташкент: Фан.
- Usenbaev, Kushbek et al. [1973] Усенбаев, Кушбек и др. *Возникновение и развитие революционного движения в Киргизии в конце XIX – начале XX вв.*, Фрунзе: Илим.
- Usenbaev, Kushbek [1967] Усенбаев, Кушбек *Восстание 1916 года в Киргизии*, Фрунзе.
- Usenbaev, Kushbek [1980] Усенбаев, Кушбек *Общественно-экономические отношения киргизов: вторая половина XIX – начало XX вв.*, Фрунзе: Илим.
- Usenbaev, Kushbek [1997] Усенбаев, Кушбек *1916: героические и трагические страницы*, Бишкек.
- Uyama Tomohiko [2001] “Two Attempts at Building a Qazaq State: The Revolt of 1916 and the Alash Movement,” Uyama Tomohiko ed. *Islam in Politics in Russia and Central Asia (Early Eighteenth to Late Twentieth Century)*, London: Kegan Paul International, pp. 77–98.
- Vaidyanath, R. [1967] *The Formation of the Central Asian Republics: A Study in Soviet Nationalities Policy 1917 – 1936*, New Delhi: People's Pub. House.
- Valikhanov, Chokan Chingisovich [1985] Валиханов, Чокан Чингисович. Ч. *Чокан Валиханов Собрание Сочинений*, Алма-Ата: Академия наук Казахской ССР.
- Valikhanova, G. [2013] Валиханова, Г. *Фарғона водийси уйғурлари: турмуш тарзи ва маданияти*, Тошкент: Yangi Nashr.
- Vasil'eva, G.P. [1969] Васильева, Г.П. *Этнографические очерки узбекского сельского населения*,

- Москва: Наука.
- Yakubov, B., Mustafaeu, A. and Dzhaliuov, S. ed. [1957] Якубов, Б., Мустафаев, А. и Джалилов, С. ред. *Воспоминания: участников гражданской войны в Андижанской области*, Андижан: Министерство просвещения Уз. ССР. Андижанский государственный педагогический институт.
- Yusupov, E.Iu. and Lunin, B.V. [1981] Юсупов, Э.Ю. и Лунин, Б.В. *Басмачество: орудие реакции*. Ташкент: Главная редакция восточной литературы изд. «Наука».
- Yusupov, E.Iu. and Lunin, B.V. [1984] Юсупов, Э.Ю. и Лунин, Б.В. “История и современность,” Б.В. Лунин отв. ред. *Басмачество: социально-политическая сущность*, Ташкент: Фан, С. 129–154.
- Zarubin, Ivan Ivanovich. [1925] Зарубин, Иван Иванович *Список народностей Туркестанского края*, Ленинград, Российская академия наук.
- Zarubin, Ivan Ivanovich [1926] Зарубин, Иван Иванович *Население Самаркандской области, его численность, этнографический состав и территориальное распределение*, Ленинград, Академия наук СССР.
- Zarubin, Ivan Ivanovich [1927] Зарубин, Иван Иванович *Список народностей Союза Советских Социалистических Республик*, Ленинград, Академия наук СССР.
- Zevelev, A.I., Polyakov, Yu.A. and Chugunov, A.I. [1981] Зевелев, А.И., Поляков, Ю.А. и Чугунов, А.И. *Басмачество: возникновение, сущность, крах*, Москва: Изд-во наука главная редакция восточной литературы.
- Zenkovsky, Serge. A. [1967] *Pan-Turkism and Islam in Russia*, Cambridge: Harvard University Press.
- Zima, A.G. [1959] Зима, А.Г. *Киргизия накануне великой октябрьской социалистической революции*, Фрунзе: Академия наук Киргизской ССР.
- Zieeva, D. [2000] Зиёева, Д. *Туркистон миллий озодлик ҳаракати*, Тошкент: Фафур Фулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти.
- Zhdanko, T.A. ed. [1958] Жданко, Т.А. ред. *Материалы и исследования по этнографии каракалпаков*, Академия наук СССР. Институт этнографии.
- Zhdanko, T.A. ed. [1972] Жданко, Т.А. ред. *Хозяйство Каракалпакии в XIX – начале XX века: материалы к историко-этнографическому атласу Средней Азии и Казахстана*, Ташкент: Фан.

<日本語>

- HGIS 研究協議会編 [2012] 『歴史 GIS の地平：景観・環境・地域構造の復元に向けて』勉誠出版
- 青木恭子 [2011] 「移住者の帰郷：帝政末期アジアロシア入植事業の抱える問題」『富山大学人文学部紀要』第 54 号，69–92 頁.
- 秋山徹 [2003] 「ロシア帝国支配下のクルグズ人社会：請願書に映し出された社会的諸関係とその変貌 (19 世紀中期から 20 世紀初頭のセミレチエ州ピシユペク郡を中心に)」『内陸アジア史研

- 究』第18号, 39–62頁.
- 秋山徹 [2005] 「マナプ」小松久男他編『中央ユーラシアを知る事典』平凡社, 483–484頁.
- 秋山徹 [2009] 「20世紀初頭のクルグズ部族首領権力に関する一考察：シャブダン・ジャンタイの葬送儀式的分析をてがかりとして」『内陸アジア史研究』第24号, 83–104頁.
- 秋山徹 [2010] 「クルグズ遊牧社会におけるロシア統治の成立：部族指導者「マナプ」の動向を手がかりとして」『史学雑誌』第119巻8号, 1–35頁, 154頁.
- 秋山徹 [2011] 「クルグズ遊牧社会におけるロシア統治の展開：統治の仲介者としてのマナプの位置づけを中心に」『スラヴ研究』第58号, 29–59頁.
- 秋山徹 [2016] 『遊牧英雄とロシア帝国：あるクルグズ首領の軌跡』東京大学出版会
- アスマス, R. [1941] 小堀甚二訳『露領アジア踏査記』聖紀書房
- 磯貝健一 [1999] 「17世紀初頭ブハラ之死地蘇生文書について」『史林』第82巻2号, 32–68頁.
- 磯貝健一 [2014] 「シャリーア法廷裁判文書の作成システム：帝政期中央アジアのカーディーと「タズキラ」」堀川徹・大江泰一郎・磯貝健一編『シャリーアとロシア帝国：近代中央ユーラシアの法と社会』臨川書店, 130–165頁.
- 池谷和信 [2006] 『現代の遊牧民：乾燥地域の暮らし』古今書院
- 岩崎一郎・宇山智彦 [2015] 「近現代：中央アジア：19–21世紀」水島司・加藤博・久保亨・島田竜登編『アジア経済史研究入門』名古屋大学出版会, 246–262頁.
- 植田暁 [2013] 「帝政ロシア支配期のクルグズの社会経済的変容：フェルガナ州における天水農耕の普及を中心に」『内陸アジア史研究』第28号, 101–126頁.
- 植田暁 [2016] 「フェルガナ地方における綿花栽培の復興 1917–1929年」『社会経済史学』第82巻2号, 219–240頁.
- 梅棹忠夫 [1955] 「草刈るモンゴル」岩村忍編『遊牧民族の研究』自然史学会, 13–99頁.
- 宇山智彦 [1997] 「20世紀初頭におけるカザフ知識人の世界観：M. ドゥラトフ「めざめよ, カザフ!」を中心に」『スラヴ研究』第44号, 1–36頁.
- 宇山智彦 [1999] 「カザフ民族史再考：歴史記述の問題によせて」『地域研究論集』第2巻1号, 85–116頁.
- 宇山智彦編著 [2003] 『中央アジアを知るための60章』明石書店
- 宇山智彦 [2005] 「旧ソ連ムスリム地域における「民族史」の創造」酒井啓子, 白杵陽編『イスラーム地域の国家とナショナリズム』東京大学出版会, 55–78頁.
- 宇山智彦編著 [2016] 『ユーラシア近代帝国と現代世界』ミネルヴァ書房
- 大野盛雄 [1974] 『フィールドワークの思想：砂漠の農民像を求めて』東京大学出版会
- 大野盛雄 [1971] 『アフガニスタンの農村から：比較文化の視点と方法』岩波書店
- 大野盛雄 [1990] 『イラン農民25年のドラマ』日本放送出版協会
- 大橋與一 [1974] 『帝政ロシアのシベリア開発と東方進出過程』東海大学出版会

- 岡奈津子 [1999] 『カザフスタンの人口変動 (Discussion Paper No. D98-16)』 Institute of Economic Research Hitotsubashi University.
- 岡奈津子 [2005] 「中央アジア・ロシア人」 小松久男他編『中央ユーラシアを知る事典』平凡社, 345-346 頁.
- 奥田央 [1982] 「遊牧からコルホーズへ: いわゆる共同体の社会主義的転化の問題によせて」 岡田与好編『現代社会の歴史的源流』東京大学出版会, 257-289 頁.
- 織田武雄, 末尾至行, 應地利明 [1967] 『西南アジアの農業と農村: 京都大学イラン・アフガニスタン・パキスタン学術調査報告』京都大学
- 帯谷知可 [1992] 「フェルガナにおけるバスマチ運動 一九一六～一九二四年: シル・ムハンメド・ベクを中心とした「コルバシュ」たちの反乱」 『ロシア史研究』第 51 号, 15-30 頁.
- 帯谷知可 [1996] 「ウズベキスタンにおける歴史の見直しの一断面: 「英雄」になったマダミンベク」 『民博通信』第 74 号, 99-105 頁.
- 帯谷知可 [1998] 「ウズベキスタンにおけるバスマチ運動の見直しとその課題」 『地域研究論集』第 1 巻 2 号, 73-89 頁.
- 帯谷知可 [1999] 「ファイズラ・ホジャエフとその時代: 二〇世紀初頭中央アジアにおける民族・社会主義・イスラーム」 『岩波講座世界歴史 23 アジアとヨーロッパ』岩波書店, 207-230 頁.
- 帯谷知可 [2003] 「バスマチ運動におけるエンヴェル・パシャ」 松原正毅・後藤明編『西アジア社会の重層的構造』国立民族学博物館地域研究企画交流センター, 135-153 頁.
- 梶川伸一 [1997] 『飢餓の革命: ロシア十月革命と農民』名古屋大学出版会
- 加藤九祚 [1983] 「カザフ族の遊牧生活」 『国立民族学博物館研究報告』第 8 巻 3 号, 653-697 頁.
- 加藤九祚 [1990] 「中央アジアとシベリアのトルコ系民族」 護雅夫編『中央ユーラシアの世界』山川出版社, 210-268 頁.
- 河原弥生 [2007] 「カシュガルにおけるウズベク人: 予備調査報告」 新免康『中央アジアにおけるウイグル人地域社会の変容と民族アイデンティティに関する調査研究 (平成 15 年度～平成 18 年度科学研究費補助金研究成果報告書)』, 189-200 頁
- 河原弥生 [2008] 『コーカンド・ハーン国におけるマフドゥームザーデ』東京大学大学院人文社会系研究科博士学位論文
- 木村英亮 [1967] 「モノカルチャ植民地の社会主義的構造: ソ連邦中央アジアの綿花栽培と農業変革」 『土地制度史学』第 34 号, 21-39 頁.
- 木村英亮 [1986] 「1916 年中央アジア蜂起」 中村平治編『アジア政治の展開と国際関係』東京外国語大学アジア・アフリカ言語文化研究所, 31-49 頁.
- 木村英亮 [1987] 「トゥラル=ルイスクロフの 1916 年中央アジア蜂起論」 『横浜国立大学人文紀要』第一類, 哲学・社会科学』第 33 号, 1-17 頁.

- 木村英亮 [1993] 『スターリン民族政策の研究』 有信堂高文社
- 木村英亮 [1999] 『ロシア現代史と中央アジア』 有信堂高文社
- 熊倉潤 [2012] 「民族自決の帝国：ソ連中央アジアの成立と展開」『国家学会雑誌』第125巻1・2号, 41–104頁.
- 熊倉潤 [2014] 「民族自決と連邦制：ソ連中央アジア地域の国家建設(一九二三～一九二四年)」『ロシア史研究』第94号, 3–21頁.
- クリスト, G. [1942] 関丙台, 齋藤大助訳 『ソ領トルキスタン潜入記』 大和書店
- 後藤晃 [2001] 『中東の農業社会と国家』 御茶ノ水書房
- 後藤富男 [1967] 『内陸アジア遊牧民社会の研究』 吉川弘文館
- 小松久男 [1985] 「タシュケントのイシャーンについて」『イスラム世界』第23・24号, 69–90頁.
- 小松久男 [1986] 「アンディジャン蜂起とイシャーン」『東洋史研究』第44巻4号, 589–619頁.
- 小松久男 [1988] 「トルキスタンにおけるイスラム」『東海大学紀要文学部』第50号, (35)–(65)頁.
- 小松久男 [1995a] 「二つの都市のタジク人：中央アジアの民族間関係」原暉之, 山内昌之編『スラブの民族』 弘文堂, 250–274頁.
- 小松久男 [1995b] 「トルキスタン人の生成とその行方」『歴史学研究』第690号, 93–101頁.
- 小松久男 [1996] 『革命の中央アジア：あるジャディードの肖像』 東京大学出版会
- 小松久男 [1997] 「R. マーソフ著『粗野な分割の歴史』」『東洋学報』第78巻4号, 449–456頁.
- 小松久男他編 [2000] 『中央ユーラシア史』 山川出版社
- 小松久男[2003] 「地域間比較の試み：中央アジアと中東」佐藤次高編『イスラーム地域研究の可能性』 東京大学出版会, 49–76頁.
- 小松久男 [2005a] 「サルト」小松久男他編『中央ユーラシアを知る事典』 平凡社, 218–219頁.
- 小松久男 [2005b] 「テルジュマン」小松久男他編『中央ユーラシアを知る事典』 平凡社, 370–371頁.
- 小松久男他編 [2005] 『中央ユーラシアを知る事典』 平凡社
- 小松久男 [2008] 「聖戦から自治構想へ：ダール・アル・イスラームとしてのロシア領トルキスタン」『西南アジア研究』第69号, 59–91頁.
- 小松久男・後藤寛 [2009] 「中央アジアの動態を読む：GISによる地域研究の試み」水島司・柴山守編『地域研究のためのGIS』 古今書院, 95–112頁.
- 小松久男 [2010] 「フェルガナ盆地のイスラーム復興」宇山智彦編著『中央アジアを知るための60章 第2版』 明石書店, 245–249頁.
- 小松久男 [2014] 『激動の中のイスラーム：中央アジア近現代史』 山川出版社
- コンクエスト, R. [2007] 白石治朗訳 『悲しみの収穫 ウクライナ大飢饉：スターリンの農業集団化と飢饉テロ』 恵雅堂出版株式会社
- ザイオンチコーフスキー, ベ.ア. [1983] 増田富壽・鈴木健夫共訳『ロシアにおける農奴制の廃止』

早稲田大学出版部

- 佐口透 [1955] 「コーカンド汗国の勃興と東方貿易：フェルガナ，パミール，カシュガル辺境史の展開（1760–1860）I」岩村忍編『遊牧民族の研究』自然史学会，173–224 頁。
- 佐口透 [1963] 『18–19 世紀東トルキスタン社会史研究』吉川弘文館
- 佐口透 [1966] 『ロシアとアジア草原』吉川弘文館
- 佐藤次高，富岡倍雄編 [1984] 『イスラム世界の人々2 農民』東洋経済新報社
- 佐藤洋一郎，谷口真人編 [2013] 『イエローベルトの環境史：サヘルからシルクロードへ』弘文堂
- 真田安 [1977] 「オアシス・バザールの生態研究：19 世紀後半カシュガリアの場合」『中央大学大学院研究年報』第 6 号，207–220 頁。
- 真田安 [2012] 「バザールと人々」帯谷知可他編『朝倉世界地理講座：大地と人間の物語 5：中央アジア』朝倉書店，156–169 頁。
- 澤田稔 [1999] 「ワリハーノフのキルギズ研究」『国立民族学博物館研究報告別冊』第 20 号，379–406 頁。
- 塩谷哲史 [2012a] 「ハンと企業家：ラウザーン荘の成立と終焉 1913–1915」『東洋史研究』第 71 巻 3 号，58–84 頁。
- 塩谷哲史 [2012b] 「帝政末期アムダリヤ流域の灌漑利権問題に関する一考察：ラウザーン荘設立をめぐるロシア＝ヒヴァ・ハン国関係の変遷，1913–1915 年」『メトロポリタン史学』第 8 号，107–129 頁。
- 塩谷哲史 [2014] 『中央アジア灌漑史序説：ラウザーン運河とヒヴァ・ハン国の興亡』風響社
- 柴山守・原正一郎・喜志俊彦編 [2008] 『アジア遊学 113 特集 地域情報学の創出』勉誠出版
- 清水宏祐 [2007] 『イスラーム農書の世界』山川出版社
- 新免康 [2007] 「フェルガナ地方のウイグル人：移住の背景と地域性」新免康『中央アジアにおけるウイグル人地域社会の変容と民族アイデンティティに関する調査研究（平成 15 年度～平成 18 年度科学研究費補助金研究成果報告書）』，147–172 頁。
- 新免康，河原弥生編 [2010] 『フェルガナ盆地のウイグル人と越境の記憶』東京大学大学院人文社会科学系研究科次世代人文学開発センター，NIHU プログラムイスラーム地域研究東京大学拠点
- 新免康，真田安，王建新 [2002] 『新疆ウイグルのバザールとマザール』東京外国語大学アジア・アフリカ言語文化研究所
- ストロング，A. L. [1931] 大木篤夫訳『サマルカンドの赤い星』博文館
- 宗野ふもと [2014] 「ウズベキスタンにおけるバザールと生計戦略：カシュカダリヤ州北部，手織物売買の事例から」『文化人類学』第 79 巻 1 号，1–24 頁。
- ダニーロフ，V. P. [1977] 荒田洋・奥田央訳「一〇月革命後におけるソ連邦諸民族の共同体」『ロシアにおける共同体と集団化』御茶ノ水書房。初出は『アジア・アフリカの諸民族』第 3 号，1974。
- 東京大学西南インドウークシュ調査隊 [1967] 『アフガニスタンの水と社会』東京大学出版会

- 永井朋美 [2008] 「トルキスタン総督府とワクフ問題：ワクフ地の所有権と免税権を中心に」『アジア史学論集』第1号, 31–63頁.
- 中島隆晴 [2005] 「イスラーム世界事情 激変の中央アジア：キルギスの政変とアンディジャン事件」『シャリーア研究』第2号, 255–263頁.
- 西島聡子 [1994] 「トルキスタンにおける1916年のムスリム蜂起：フェルガナ州を中心に」『北大史学』第34号, 24–43頁.
- 西山克典 [1989] 「帝政ロシア・セミレーチエ地方に於ける植民の展開：1867–1914年」『北大史学』29号, 32–53頁.
- 西山克典 [1990] 「中央アジアに於けるムスリム蜂起と革命：セミレーチエ地方を中心に(1916–1917年)」『北海道大学文学部紀要』第38巻3号, 65–106頁.
- 西山克典 [1991] 「ロシア革命と辺境植民地：中央アジア・セミレーチエ地方を中心に(1918–1922年)」『北海道大学紀要』第39巻3号, 1–72頁.
- 西山克典 [2002] 『ロシア革命と東方辺境地域：「帝国」秩序からの自立を求めて』北海道大学図書刊行会
- 野部公一 [1989] 「処女地開拓の再検討：一九五四～五六年，カザフスタンの処女地ソフホーズを題材にして」ソビエト史研究会編『ソ連農業の歴史と現在』木鐸社, 39–74頁.
- 濱本真実 [2006] 「タタール商人の町カルガルの成立：一八世紀前半ロシアの宗教政策と東方進出」『東洋史研究』第65巻3号, 582–550頁.
- 濱本真実 [2009] 『「聖なるロシア」のイスラーム：17–18世紀タタール人の正教改宗』東京大学出版会
- 原隆一 [1997] 『イランの水と社会』古今書院
- バルトリド, V. V. [2011] 小松久男監訳『トルキスタン文化史2』平凡社
- ヘディン, S. [1978] 金森誠也訳『ペルシアから中央アジアへ』白水社
- ポクシシェフスキー, V. V. [1974] 『ソビエト連邦地理：自然・住民・経済』プロGRESS出版所
- 堀川徹 [2001] 「中央アジアのテュルク遊牧民」『アジア遊学』第30号, 59–68頁.
- マーチン, T. [2011] 荒井幸康他訳『アフーマティヴ・アクションの帝国：ソ連の民族とナショナリズム, 1923年–1939年』明石書店
- 松井健 [2001] 『遊牧という文化：移動の生活戦略』吉川弘文館
- 松原正毅 [1983] 『遊牧の世界：トルコ系遊牧民ユルックの民俗誌から』中央公論社
- 松原正毅 [1990] 『遊牧民の肖像』角川書店
- 的場徳造 [1950] 「ソ連邦中央アジア灌漑農業地帯の土地改革」『農業総合研究』臨時増刊号→所収『コルホーズの歴史と展開』御茶ノ水書房, 1980, 189–227頁.
- 水島司・加藤博・久保亨・島田竜登編 [2015] 『アジア経済史研究入門』名古屋大学出版会
- 水島司・柴山守編 [2009] 『地域研究のためのGIS』古今書院

- 水谷礼子 [1997] 「中央アジアの稲作と米料理」『鈴鹿短期大学紀要』第18号, 47–53頁.
- 南満洲鐵道株式會社庶務部調査課編 [1924] 『亜細亞露西亞の國土と産業』大阪毎日新聞社
- ムクミーノワ, R. G. [1998] 久保一之訳 「15世紀–19世紀半ばの中央アジア都市」『西南アジア研究』第49号, 85–92頁.
- 森安孝夫 [2007] 『シルクロードと唐帝国』講談社
- 森安孝夫 [2011] 「内陸アジア史研究の新潮流と世界史教育現場への提言」『内陸アジア史研究』第26号, 3–34頁.
- 矢島洋一 [2014] 「ロシア統治下トルキスタン地方の審級制度」堀川徹・大江泰一郎・磯貝健一編『シャリーアとロシア帝国：近代中央ユーラシアの法と社会』臨川書店, 166–187頁.
- 山内昌之 [1988] 『神軍緑軍赤軍：ソ連社会主義とイスラム』筑摩書房
- 山内昌之 [1999] 『納得しなかった男：エンヴェル・パシヤ中東から中央アジアへ』岩波書店
- 山口秋義 [2003] 『ロシア国家統計制度の成立』梓出版社
- 山口秋義 [2008] 「第一回ロシア帝国人口センサス法について」『九州国際大学経営経済論集』第14巻2・3号, 89–109頁.
- 山口秋義 [2009] 「ロシア帝国第一回人口センサス（1897年）について」『経済志林』第76巻4号, 29–52頁.
- 吉田順一 [2007] 「内モンゴル東部における伝統農耕と漢式農耕の受容」モンゴル研究所編『近現代内モンゴル東部の変容』雄山閣, 272–294頁.
- 吉田世津子 [1999] 「経済移行期の親族ネットワーク分析：北クルグズスタン・一ソフホーズの解散過程から」『民族学研究』第64巻2号, 149–172頁.
- 吉田世津子 [2004] 『中央アジア農村の親族ネットワーククルグズスタン・経済移行期の人類学的研究』風響社
- 吉田世津子 [2005] 「クルグズ」小松久男他編 [2005] 『中央ユーラシアを知る事典』平凡社, 175–176頁.
- 吉成大志 [1955] 「ロシア民俗学の時代区分」岩村忍編『遊牧民族の研究』: 345–368頁. 自然史学会
- ラーリン, Yu. [1928] 南満洲鐵道會社庶務部調査課訳『ソウェート農村の研究』大阪毎日新聞社

論文の内容の要旨

論文題目 農牧経済の展開と近代フェルガナ

氏名 植田 暁

本論文は、農牧接壤地域における経済活動という観点から中央アジア有数のオアシスであるフェルガナ地方の社会経済史を再検討し、多様な生業を営む諸集団の複合体としての地域像を提示したものである。

対象とする時期は、ロシア帝国による併合(1876年)からソ連期の農業集団化開始(1929年)までとする。旧ソ連地域の経済史研究において、史料状況の制約からロシア革命の前後の比較は困難であり、先行研究においても未解決の課題であった。本稿は、従来十分に利用されてこなかった統計資料を新たな手法で分析し、文献史料の情報と統合することで、ロシア革命前後のフェルガナ地方の通時的な経済史を提示することを試みた。多様な史料から得た情報を統合して分析するための手段として、地理情報システム(GIS: Geographic Information System)を利用した。

アフロユーラシア大陸の中央部には乾燥地域が東西に伸び、歴史的に遊牧が営まれていた。遊牧地域と農耕地域の接する農牧接壤地帯は、遊牧世界と農耕世界が相互作用を結ぶ場であり、歴史研究者の注目を集めてきた。本稿では遊牧農耕接壤地帯に歴史的に成立した複合的な経済構造を「農牧経済」と定義し、分析の中心的な対象とする。現在のウズベキスタンとキルギスの国境地帯にあたるフェルガナ地方は、ユーラシア大陸の東西に延び

る農牧接壤地帯の中央部に位置する。フェルガナ地方では、18世紀、コーカンド・ハン国が成立し、露清間の中継貿易によって繁栄したが、1876年、ロシア帝国に併合された。コーカンド・ハン国とロシア帝国のもとでフェルガナ地方は、目覚ましい経済発展を達成し、ロシア帝国最大の綿花生産地帯として広く知られた。植民地期以降の旧ソ連領中央アジアの農業経済史は、従来、綿花モノカルチャーの進展とほぼ同義に語られてきた。特に、フェルガナ地方は、綿花モノカルチャーが進展したオアシス農耕地帯の典型と捉えられてきた。

この研究動向の大きな問題は、中央アジアの農牧接壤地域としての特徴が捨象されている点である。中央アジアでは、草原遊牧地域からオアシス農耕地帯への人口移動が歴史時代を通じて繰り返されてきた。その結果、形成された社会経済構造は、複合的かつ重層的であり、ロシア帝国統治期以来の民族誌学の業績によってその一端を窺い知ることができる。対象をフェルガナ地方に限定しても、フェルガナ盆地の周囲の山麓は歴史的に遊牧民の冬営地であり、フェルガナ地方全体としては、農牧接壤地帯の特徴を備えている。そのため、盆地地域と山麓地域との相互関係を理解することが、地域の経済構造を理解するために必須となる。

ペレストロイカとソ連崩壊以降、新たに多くの一次史料が利用可能となり、同時に西側研究者と現地研究者との交流が盛んになったことで、中央アジア近現代史研究は新たな段階に入った。社会経済史についても、欧米、中央アジア各国、日本などにおいて、食糧供給、ワクフ、灌漑事業の展開など、中央アジア経済史を新たなテーマから開拓する優れた業績が発表されている。本稿の各章において、内外の近代中央アジア史研究の進展を整理し、主として社会経済史の観点から先行研究を批判検討した。

本稿の利用した主要な一次史料は、ロシア帝国植民地当局によって刊行された各種出版物、各国の公文書館に所蔵されているロシア帝国およびソヴィエト政権の行政文書類、新聞・雑誌等の定期刊行物、地誌などの同時代出版物、旅行記、回想録などである。史料の多くはロシア語で記述されており、請願書、定期刊行物等の一部に現地語史料を利用した。

本博士論文は、序章と結論および本論 5 章からなり、章立ては時系列に沿っている。各章の主題は、第 1 章が帝政期のフェルガナ地方盆地部における住民と生業、第 2 章が同山麓部における住民と生業、第 3 章が第一次世界大戦以降の動乱とその影響、第 4 章が動乱期の人口と住民のエスニシティ、第 5 章がソヴィエト政権によるフェルガナ地方の経済的再編である。各章における議論の概要を以下に整理する。

第 1 章「綿花モノカルチャーの成立とフェルガナ地方の諸集団」では、帝政期の中央ア

アジアにおける綿花栽培の展開を概観した後、諸集団の空間分布と生業、移住史を検討した。標高条件が集団の生業を強く規定していたことを実証し、盆地部における綿花栽培と山麓部における牧畜・穀物栽培との間を結び付けていたバザール商業の機能を明らかにした。移住史については、ウズベク人を始めとする旧遊牧民集団の定住民サルト人への同化を復元し、定住民の住む灌漑農耕オアシスの外縁部に遊牧民が新たな灌漑水路を建設することで定住農耕化するという、遊牧民の定住農耕化の空間モデルを導き出した。

第2章「フェルガナ地方山麓部のクルグズ遊牧民とロシア人入植者」では、フェルガナ地方山麓部における生業の変化とその要因を、クルグズ遊牧民の農耕とロシア人農民の入植に注目して明らかにした。まず、フェルガナ地方ではクルグズ遊牧民が天水農耕を拡大し、遊牧の規模を縮小したことを示した。フェルガナ地方の遊牧民が不安定な天水農耕への依存を強めた背景には、フェルガナ盆地の定住民との結びつきが経済的な安全装置として機能していたことを立証した。天水農耕の拡大によって遊牧と農耕を両立させるという遊牧民農耕化に関する一つの類型を提示した。つぎに、フェルガナ地方山麓部におけるクルグズと並ぶ有力集団であったロシア人入植者の多くが当局の許可なしに建設された「不法移民」の村の住民であったことを示した。ロシア人入植者が周囲のクルグズ遊牧民と経済的な結びつきを有していた一方で、土地問題では軋轢を引き起こしていたこと、未許可入植の問題に関しては移民と現地植民地当局との間に緊張が存在していたことを明らかにした。

第3章「1916年反乱と反乱後の現地民・ロシア人入植者関係」では、1920年代まで続くフェルガナ地方の政治的混乱の始まりとなった1916年反乱を、他地域との比較を通じて検討した。フェルガナ地方、および比較対象とした飢餓草原、タイルシャイフ草原はいずれもロシア人入植者を受け入れた地域であったが、セミレチエ地方とは異なり遊牧民とロシア人移民との衝突は発生しなかった。移民との衝突が回避された要因は地域毎の遊牧民、定住民、ロシア人入植者、ロシア帝国植民地当局の関係のありかたによって規定された。遊牧民と現地定住民との関係が密であったフェルガナ地方やタイルシャイフ草原では遊牧民の一部は定住民の抗議行動に合流し、一部は山地などへと逃散した。一方、帝政ロシア当局から例外的な優遇を享受してきた飢餓草原の遊牧民はロシア帝国当局に積極的に協力した。また、フェルガナ地方において現地民とロシア人入植者の間に決定的な対立が回避され、ロシア革命後に両者が連合政権を樹立するに至った要因を、不法移民を主体としたフェルガナ地方のロシア人入植者と植民地当局との間の緊張関係から解き明かした。

第4章「1920年代前半におけるウズベク民族の創出」では、中央アジア近現代史における民族形成の画期であった1924年民族境界画定に注目し、ソヴィエト政権によってエスニシティのありかたが再編成された過程を、基礎資料であるセンサスに基づいて再検討した。サルト人からウズベク人への移行という先行研究の共通認識を裏付けるとともに、ウズベク人以外の諸集団のウズベク人への同化を、集落の多数集団の変化という切り口から定量的に明らかにした。さらに、ソ連初期、ウイグル人が、帝政期のカシュガル人から移

行したのではなく、ウイグル民族運動によってサルト人の一部がアイデンティティーを変化させることによって形成されたことを明らかにした。

第5章「フェルガナ地方における綿花モノカルチャーの後退と復興」では、ロシア革命後の内戦による荒廃から全面的集団化前夜の1929年までの綿花栽培の復興とそれを可能にした要因を分析した。まず、飢餓と戦乱によって一旦途絶えたフェルガナ地方の綿花モノカルチャーが1923年以降急激に復興し、1929年までに革命前の水準を超えるモノカルチャー体制が再構築されたことを定量的に立証した。その要因として、公的な前貸し制度と土地・水利改革の重要性を論証した。ソヴィエト政権は1929年までに綿花生産量と綿花播種比率の復旧を成し遂げたが、食糧不足、灌漑用水不足、労働力不足という1922年頃の綿作壊滅期の3つの不足は十分に解消されなかった。速やかな綿作の復興は、資源の集中投入によるのみでなく、むしろ現地民農業経営への統制の結果により多くを負っていた。

本稿の分析全体を通じて、近代フェルガナ地方の社会経済史の展開が、この地の農牧接壤地域としての特徴によって、強く規定されていたこと、すなわち冒頭で定義した農牧経済として理解することが必須であることを示した。帝政末期までに成立した標高に応じたエスニシティーと生業のすみわけは様々な変容を経験したが、対象とした期間を通じて盆地部と山麓部の差異は地域経済の展開の軸であった。アフロユーラシア大陸の農牧接壤地帯の一例として、近代フェルガナ地方の経済史を見たとき、遊牧民と定住民が隣接し、経済的にも極めて密接に結びついていたことが最大の特徴であったといえる。そのことは、遊牧民の農耕化や地域社会全体の食糧供給といった経済史上の重要な問題が、遊牧民と定住民の間の密接な経済関係によって規定されていたことから明らかである。

1929年末から、ソ連全域における農業の全面的集団化が断行され、中央アジア農村の状況も一変した。本稿における帝政期以来のフェルガナ地方の経済史の検討は、以後の状況を分析する上でも有用な立脚点となるだろう。